

16.01.2025

Mäntsälän kunta
Isotupa Maria
Heikinkuja 4
04600 Mäntsälä

Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon lausunto Mäntsälän strategisen yleiskaavan luonnoksesta

HEL 2024-015385 T 10 03 01

Mäntsälän kuntakehityslautakunta on pyytänyt Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon lausuntoa Mäntsälän strategisen yleiskaavan luonnoksesta. Keski-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo on tutustunut luonnokseen ja sen aineistoon rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman ja arkeologisen kulttuuriperinnön vaalimisen näkökulmasta, ja on päättänyt lausua kantanaan seuraavaa.

Mäntsälän yleiskaavan laadinta aloitettiin vuonna 2018. Mäntsälän yleiskaava 2050 luonnos 1 tehtiin tarkempuna aluevarauskaavatyypiksi. Se oli julkisesti nähtävillä vuonna 2021. Kaavatyön edetessä tehtiin vuonna 2023 päätös, että yleiskaava tehdään strategisena.

Mäntsälän strateginen yleiskaava 2050 laaditaan maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamana oikeusvaikutteisena yleiskaavana koko kunnan alueelle. Mäntsälän maankäyttöä tarkastellaan strategisen yleiskaavan myötä kokonaisuutena. Siinä näkyvät Mäntsälän kunnan maankäytön suuret linjat ja tavoitteet sekä erilaisten toimintojen yhteensovittaminen ja yleispiirteiset aluevaraukset, jotka edelleen ohjaavat asemakaavoitusta ja tarvittaessa osayleiskaavoitusta. Kaavan laatimisprosessi noudattaa maankäyttö- ja rakennuslaissa määriteltyä yleiskaavan laatimisprosessia. Mäntsälän strateginen yleiskaava tulee kumoamaan voimaantullessaan Mäntsälässä nykyisin voimassa olevat kahdeksan osayleiskaavaa.

Koska Mäntsälän strategisen yleiskaavan 2050 luonnoksen merkintöjen tarkkuustaso ja luonne ovat niin erilaisia kuin yleiskaavaluonnos 1, ei ole ollut tarkoituksenmukaista kirjoittaa vastineita luonnos 1 palautteeseen, koska pääasiallisesti sisältö ja merkinnät eivät ole verrattavissa toisiinsa. Nyt nähtävillä oleva Mäntsälän strategisen yleiskaavan 2050 luonnos on laadittu kokonaisuudessaan vastaukseksi Mäntsälän

16.01.2025

yleiskaava 2050 luonnos 1:stä saatuihin mielipiteisiin, lausuntoihin ja kannanottoihin.

Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon lausunto

Rakennettu kulttuuriympäristö

Koska yleiskaava on Mäntsälässä keskustaajamaa ja muutamaa asemakaavoitettua aluetta lukuun ottamatta yksityiskohtaisin kaavamuoto, päätetään myös kulttuuriympäristön suojelu- ja vaalimisratkaisut pitkälti yleiskaavan yhteydessä. Siksi rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta on erityisen valitettavaa, että Mäntsälän yleiskaavan suunnitteluprosessi on muuntautunut strategisen yleiskaavan laatimiseksi, ja samalla sen kulttuuriympäristörajauksiin, -merkintöihin ja -määräyksiin on tullut (aiempaan luonnokseen verrattuna) useita heikennyksiä

Yleiskaavatyötä varten laadittu kulttuuriympäristöselvitys antaa hyvän ja monipuolisen kuvan Mäntsälän kulttuuriympäristöistä. Selvityksen kohteiden rajaustapa, jossa tuodaan esille kulttuuriympäristöarvojen ydinalueet ja niitä tukevat tukialueet, poikkeaa hieman valtakunnallisten ja maakunnallisten arvoalueiden esitystavasta. Kulttuuriympäristöjen vyöhykeluokittelu, jossa alueet on eritelty yhtäältä ensisijaisesti kylän luonteeseen (ydinolemuksen) vaikuttaneen tekijän (tai tekijöiden) keskeisenä vaikutusalueena, ja toisaalta osoitettu toissijaisten tekijöiden vaikutusalue, jolla on merkittävyyttä historiallisen ilmiön kuvaajana tai maisemallisen vaikuttavuuden näkökulmasta, antaa museon näkemyksen mukaan hyvät lähtökohdat yleiskaavatasoisen suunnittelun taustaksi ja tueksi, sekä jäsentää kulttuuriympäristöarvojen ja erityispiirteiden huomiointia suunnittelussa. Siksi on valitettavaa, ettei kaavarajauksissa ole lainkaan hyödynnetty Mäntsälän kulttuuriympäristöselvityksen rajoituksia, vaikka ne ovat päivitetymmät ja tarkemmat kuin yleisemmän tason kaavatasoissa.

Nyt kaavakartalla on osoitettu ainoastaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, mutta ei paikallisia, vaikka kaavakartan kulttuuriympäristömääräyksessä paikalliset arvot mainitaan. Yksittäisistä rakennuksista kaavakartalle on merkitty ainoastaan rakennussuojelulailta suojellut rakennukset.

Kaavaselostuksessa todetaan asianmukaisesti, että alueiden erityispiirteet on huomioitava arvokkaaseen kulttuuriympäristöön tai maisemaan sijoittuvissa suunnitelmissa ja toimenpiteissä. Alueen arvokas rakennuskanta, vanhan kulttuurimaiseman rakenne ja mittakaava sekä viljelymaiseman yhteys tilakeskuksiin tulee säilyttää. Uusien rakennuspaikkojen tulee sijoittua maisemarakenteen reunoille tai liittyä luontevasti olemassa oleviin pihapiireihin. Rakentamistapa tulee sovittaa olemassa

16.01.2025

olevaan perinteiseen rakennuskantaan sekä maataloustuotannon harjoittaminen ja kehittäminen tulee olla mahdollista. Lisäselvitystarve ja nykyisten selvitysten ajantasaisuus on tarkistettava ja tarpeen mukaan laadittava suunnitellun toimenpiteen laajuutta ja vaikutuksia vastaavat selvitykset. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävässä kohdassa tulee pyytää lausunto sekä museoviranomaiselta että Uudenmaan ELY-keskukselta.

Mutta tämän selostuskohdan keskeissisältö ei ole valitettavasti välittynyt kaavakarttaan ja kaavakartan kulttuuriympäristömääräykseen. Tämän johdosta kaavakartan kulttuuriympäristömääräyksen kahta ensimmäistä kappaletta tulee muuttaa muotoon;

”Valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava taajama- tai kyläkuvallisesti arvojen ja rakennuskannan säilyminen, ja sovitettava maataloustuotannon tarpeet siten, ettei kulttuuriympäristöjen arvoja heikennetä.

Tarkemmassa suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa tulee laatia ja ottaa huomioon ajantasaiset maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnit. Suojeltuja rakennuksia ei saa purkaa (Alueidenkäytölaki 127.1 §), eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai miljöön kannalta merkittävä luonne turmeluu”.

Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriperintö -määräyksessä viimeinen lause tulee muuttaa muotoon; ”Alueelle sijoittuvissa hankkeissa tulee kuulla museoviranomaisia”.

Koska yleiskaava on Mäntsälän kaltaisissa kunnissa pitkälti ainoa kaavaväline kulttuuriympäristön suojelussa, tulee tämän myös välittyä yleiskaavakartalle. Tämän johdosta kulttuuriympäristöselvityksen määrittämät kulttuuriympäristön ydinalueet tulee merkitä kaavakartalle.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Arkeologisen kulttuuriperinnön turvaamisen kannalta on valitettavaa, että Mäntsälän yleiskaavan suunnitteluprosessi muuntui strategisen yleiskaavan laatimiseksi, eikä kaavakartassa ole siten esitetty kiinteiden muinaisjäännösten aluerajauksia. Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta yleiskaavat ovat tärkein maankäyttöä ohjaava kaavataso, koska niillä ohjataan asemakaavoja ja kuntien sisällä eri alueiden maankäytön päämääriä. Osa Mäntsälän arkeologisesta kulttuuriperinnöstä sijaitsee sellaisilla yleiskaava-alueilla, joita tuskin lähimpien vuosikymmenten aikana tullaan asemakaavoittamaan. Näillä alueilla perinteinen yleiskaava olisi tärkein ja tarkin kaavataso arkeologisen kulttuuriperinnön suoje-

16.01.2025

lussa. Mäntsälän strategisessa yleiskaavassa on kiinteät muinaisjään-
nökset ja muut arkeologiset kulttuuriperintökohteet kuitenkin merkitty
kaavakarttaan, tosin pistemäisinä paikkatietoina. Kohteet on myös lue-
teltu kaavan selitysosassa. Kaavan selitysosassa on myös mainittu, et-
tä muinaisjäänösten ja muiden arkeologisten kulttuuriperintökohteiden
aluerajaukset löytyvät Museoviraston ylläpitämästä muinaisjäänösre-
kisteristä.

Strategisen yleiskaavan alueella sijaitseva, muinaismuistolain
(295/1963) perusteella rauhoitettu kiinteä muinaisjäänös Sälinkää
(Sellinge) 1000022084 on määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi
arkeologiseksi kohteeksi. Museovirasto on laatinut valtakunnallisesti
merkittävien arkeologisten kohteiden (vark) inventoinnin. Valtioneuvos-
to hyväksyi sen maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnal-
listen alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi
7.11.2024. Vark-kohteet muodostavat ajallisesti, alueellisesti ja mui-
naisjäänöstyyppittäin kattavan kuvan maamme arkeologisesta kulttuu-
riperinnöstä. Kohteiden arvioinnissa on määritelty, mikä on kohteen ar-
keologinen tai kulttuurihistoriallinen merkitys eli miten hyvin se ilmentää
oman aikakautensa ilmiöitä, prosesseja ja tapahtumia. Vark-kohteiden
säilyminen pyritään turvaamaan kaikissa olosuhteissa. Maankäytön
suunnittelun odotetaan tukevan kohteiden suojelua. Kaikkia Suomen
kiinteitä muinaisjäänöksiä suojaa myös edelleen muinaismuistolaki.

Sälinkään vark-kohde merkitään strategiseen yleiskaavaan noudattaen
ympäristöministeriön asetusta maakunta-, yleis- ja asemakaavojen
kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta liitteen nro 1 mukai-
sesti. Merkinnässä voi käyttää rasteroitua aluemerkinä tai pistemäistä
kohdemerkintää. Kaavamääräyksessä tulee käyttää otsikossa muotona
vark-alueen nimeä ja tunnusta: "Valtakunnallisesti merkittävä arkeolo-
ginen kohde Sälinkää (Sellinge) 101220" ja määräyksen tekstinä: "Alu-
een osa, jolla sijaitsee muinaismuistolain (295/1963) rauhoittama kiin-
teä muinaisjäänös Sälinkää (Sellinge) 1000022084. Alueen kaivami-
nen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen ja muu siihen kajoa-
minen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Aluetta koskevista toimen-
piteistä ja suunnitelmista on pyydetty Keski-uudenmaan alueellisen
vastuumuseon lausunto." Myös kaavaselostukseen tulee lisätä mainin-
ta vark-kohteesta.

Lisätietoja vark-kohteista löytyy Museoviraston verkkosivuilta:
[https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-
kulttuuriperinto/valtakunnallisesti-merkittavat-arkeologiset-kohteet-vark](https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/valtakunnallisesti-merkittavat-arkeologiset-kohteet-vark)

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Helsingin kaupunki
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

5 (6)

16.01.2025

Kulttuuriympäristöpäällikkö

Helsingin kaupunki
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

6 (6)

16.01.2025

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.